

do □ со □ то □ то_србија
међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003
Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

0.1. **Наслов фотографије**

Михајло Митровић, Генекс куле на Новом Београду

0.2. **Извор**

Фотографија арх. Јелене Ватовец и Бориса Ватовеца, 2018. године.

0.3. **Датум**

2018.

Шифра у локалној бази података
UNC-RS-011-b-0003

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА	
1.1. Данашњи назив објекта Генекс кула на Новом Београду	3
1.2. Варијантни или претходни/оригинални назив Стамбена и административна кула у блоку 33 на Новом Београду	4
1.3. Назив улице и број Ул.Народних Хероја бр.43, БЛОК 33, 11.070 Нови Београд.	5
1.4. Град Град Београд	6
1.5. Покрајина/општина Градска Општина Нови Београд	7
1.6. Поштански број 11070	8
1.7. Држава Република Србија (изграђено у ФНРЈ / СФРЈ)	9
1.8. Позиција у оквиру глобалног позиционог система 44° 82' 02.502" N 20° 40' 55.207352" E	10
1.9. Класификација/типологија UNC - несврстани објекти	11
1.10. Статус и датуми заштите Спада у ред послератних објеката и целина уписаних у евиденцију добара под претходном заштитом.	12

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА	
2.1. Оригинални нацрт/намена	13

Првобитним урбанистичким условима за изградњу блока 33 на Новом Београду из 1963.године (под бројем 6707/1/63) на раскрсници аутопута и саобраћајнице 9-9 (улица Народних Хероја), предвиђена је изградња објекта висине П+18 спратова, који по намени планиран као хотел за самце капацитета 800 постеља.

Године 1969., на захтев Дирекције за изградњу Новог Београда бр. 299/3/69, измењена је намена објекта, чиме је уместо хотела за самце предвиђен пословно стамбени објекат. Измена је документована архивским дописом (бр.299/2 од 23.јануара 1969.године), којим је затражена промена намене за објекат самачког хотела у склопу центра месне заједнице у блоку 33 на Новом Београду (а која се састоји из коришћења 50% укупне површине за пословни простор, и 50% за становање), чиме се Урбанистички завод сагласио уз напомену да се поменути објекат и центар месне заједнице третирају као јединствени објекат.

У вези са променом и повећањем спратности објекта, раније издати урбанистички услови из 1963.године допуњени су те 1969.године.

Објекат бр.9 - на углу улица Народних Хероја и Аутопута, предвиђено је

пројектовати као пословни, или стамбено-пословни објекат, висине П+30 спратова (уместо предходно планираних П+18), са истуреним завршним елементом ресторана - видиковца који се подиже до П+35 спратова.

У приземљу објекта се нису предвиђали станови већ заједничке друштвене односно пословне просторије. Депоније за смеће, трафостаница, подстанице централног грејања и сл.предвиђене су у објекту. Такође у објекту је предвиђен довољан блој паркинг места за паркирање и гаражирање возила за потребе станара односно запослених лица.

Пројектом куле остварена је целина са центром месне заједнице, како у ликовно-композиционом повезивању два објекта, тако и у погледу јединствене реализације. Плато на коти 78,60 пројектован је да се обради племенитијим природним и вештачким материјалом са површинском обрадом погодном за кретање пешака и допадљивом у погледу колорита, с обзиром на сагледљивост са околних високих објеката.

Веза пешачког платоа-трга, са околним пешачким површинама, које се налазе на нижим котама, остварена је системом степеништа и оријентисана према правцима главних пешачких приступа.

Испод пешачког приступа реализована су два подземна објекта СГ1 и СГ2. Објекти су двонаменског карактера и служе као слоништа за одбрану од напада из ваздуха, свако за по 2000 људи, односно као подземна гаража за смештај 58 путничких возила.

Ови двонаменски објекти су део подземне етаже испод трга која, према пројектум може да прими око 160 возила. У склопу ове подземне етаже предвиђен је и сервис за лако одржавање и дневну негу возила.

Положај склоништа уцртан је у ситуационом плану урбанистичких услова из 1969.године.

Првобитна функција

„Стамбена и административна кула у блоку 33 на Новом Београду“

- 2.2. **Датуми: наруџбина/завршетак:** 14
1962. План детаљне регулације Новог Београда, који је дефинисао правила грађења и правила поштовања земљишта. Та година је од значаја за историју урбанизма 20.века у Београду, јер је Регулациони план Новог Београда из 1962.године уједно и последњи план који на Нови Београд гледа као на целину. Касније рађени планови, биће рађени за парцијалне делове Новог Београда.
1963. Урбанистички Завод Београда издао је урбанистичке услове по којима је предвиђена спратност била П+18, а функција самачки хотел
1969. године Урбанистички Завод Београда сагласио се са предложеном изменом, и издао урбанистичке услове за пословни, или стамбено-пословни објекат, висине П+30 спратова, са истуреним завршним елементом ресторана - видиковца који се подиже до П+35 спратова.
- 1970.године је званични почетак реализације зграде
- 1979.године сликар Лазар Бујаклија урадио је мурале на бетонским фасадама приземља.
- 1980.године званично је завршена и усељења зграда.
- 2.3. **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15
- Аутор и пројектант: Михајло Митровић
- 2.4. **Остале особе или догађаји везани за објекат.**
- Пројектно предузеће „Пројектбиро“, Београд, ул.Кондина бр.1.;

Архитекта О.Солдатић, архитекта З.Стојадиновић;
Пројектантска кућа: Завод за пројектовање, ГП „Рад“;
Пројектанти инсталација: „Јанко Лисјак“, и „Светлост“;
Извођач: Грађевинско предузеће „Рад“;
Инвеститор: ГП „Рад“ и „Генекс“ („Генералекспорт“);
Сликар Лазар Вујаклија осликао је мурале који красе бетонске површине приземља.

2.5. Значајне измене са датумима 17

Једна од свакако најзначајнијих измена са датумима јесте допуна урбанистичких услова из 1963., документом из 1969.године. Овај докуменат којим се спратност скоро двоструко повећала, спада у кључне документе од утицаја на формирање архитектуре и силуете Новог Београда.

2.6. Данашња намена 18

Као и првобитна намена, данашња намена вишег дела куле - стамбена, а нижег дела куле, ближег аутопуту (Булевару Арсенија Чарнојевића) административно-пословна. С обзиром да предузеће које је дуго година било у згради, дуже година послује са смањеном активношћу, у реструктурирању, зграда је у највећој мери празна, а фасада се користи као огласни простор, уз предходну сагласност аутора зграде.

2.7. Постојеће стање 19

У односу на пре 38 година када је саграђена иако одржавана, на згради су се појавили одређени проблеми, сасвим очекивани за зграде старе више деценија, а поготово системе сложености какви постоје за зграде спратности преко 30 етажа. Геодетски измерена висина објекта је 117,76 метара. Фасада од натур бетона, у приземљу је наружена графитима. Термика уграђена у зграду, према речима станара, временом се круни и „копни“.

3 ОПИС

3.1. Општи опис 20

У приземљу стамбене куле предвиђене су просторије за дечија колица уз улазе у објекат, мање продавнице са помоћним просторијама и атријум у средњем делу приземља.

Приземље административне куле садржи мање локале са магацинима и помоћним просторијама, улаз за ресторан, улаз у хол пословног дела.

Степеништа и лифтови обе куле одвојени су и смештени у посебним просторима кружне основе.

Испод целог платоа пројектован је подрумски простор - гаража. Поред овог простора пројектована су два наменска склоништа.

У подруму стамбене куле се предвиђају оставе, просторија подстанице централног грејања, просторија за пумпе, просторије и комуникације за изношење смећа, канцеларије и санитарна група намењена гаражи.

У подруму административне куле предвиђена је просторија подстанице централног грејања, радионице, просторије за клима уређаје, пумпе, три мање затворене гараже, просторија за смеће са издвојеном комуникацијом за изношење смећа.

Сва степеништа стамбене и административне куле директно ус повезана са простором гараже. Стамбена и административна кула су издвојене дилатационом фугом од осталог дела гараже.

У мезанину стамбене куле пројетована су четири једнособна стана.

У свим основама од првог до 30.спрата пројетовано је по шест станова.

На 10. и 16. спрату предвиђене су просторије за хидрофорски котао.

22.спрат је повучен, и дуж обе главне фасаде има лође, а садржи: два четворособна, један трособан један једнособан стан и просторију за централно грејање и хидрофор.

У средишту свих етажа предвиђен је атријумски отвор према коме су оријентисане кухиње и санитарне групе, а преко кога се врши целокупна вентилација.

У поткровљу је пројетована једна гарсоњера и атеље, и две машинске сале.

У мезанину административне куле пројетован је изложбени простор, помоћне просторије оставе, архива и санитарни блок Од првог до 26.спрата пројетоване су канцеларије међусобно издељене лаким „CLOISALL“ преградама, хол и ходник.

У језгру објекта предвиђеном у бетонским зидовима (према конструктивном захтеву) предвиђене су помоћне просторије: архива, економат, остава, кафе и санитарни блок.

У поткровљу административне куле предвиђена је сала за састанке, бифе, гардероба, санитарни блок, просторија за климатизацију сале и остава.

Поткровље је са свих страна повучено од фасадних зидова тако да еј по обиму добијена тераса.

На 10, 16. и 22.спрату у језгру објекта предвиђене су просторије за хидрофорски котао. На 16. и 26. спрату предвиђене су просторије за климатизацију.

На 30.спрату и поткровљу обе куле су спојене. На овом делу у обе етаже предвиђене су канцеларије са својим санитарним блоком, оставом и интерним степеништем.

На 36.спрату пројетован је ресторан са покретном платформом у облику кружног прстена. На 35. спрату је смештен магацин ресторана а на 34.тераса ресторана.

На 33.спрату је просторија климатизације ресторана, а на 29.спрату је просторија за хидрофор.

Преглед станова по спратовима:

	гарсоњере	1-собних	2-собних	3-собних	4-собних	укупно
мезанин		4				
1. спрат		2	2	2		
2.		2	2	2		
3.		2	2	2		
4.		2	2	2		
5.		2	2	2		
6.		2	2	2		
7.		2	2	2		
8.		2	2	2		
9.		2	2	2		
10.		1	1	2	1	
11.		2	2	2		
12.		2	2	2		
13.		2	2	2		
14.		2	2	2		
15.		2	2	2		
16.		1	1	2	1	
17.		2	2	2		
18.		2	2	2		

19.		2	2	2		
20.		2	2	2		
21.		2	2	2		
22.		2	/	1	2	
23.		2	2	2		
24.		2	2	2		
25.		2	2	2		
26.		2	2	2		
27.		2	2	2		
28.		2	2	2		
29.		2	2	2		
30.		2	2	2		
поткровље	1					
Укупно:	1	62	56	59	4	182

Преглед радних места административне куле:

Једна типска етажа садржи максимум 16 канцеларија, или 8 канцеларија и једну салу за састанке од 42 м².

Једна етажа подразумева једну самосталну јединицу од 322 м².

Кула има 26 самосталних јединица. У етажи мезанина изложбени простор.

У етажи поткровља салу за састанке.

Једна етажа садржи 20 радних места. 26 етажа по 20 радних места, чине укупно 520 радних места.

Испод површине цеог платона позиционирана је гаража са укупно 282 паркинг места (у двонаменском склоништу А 58 паркинг места, у двонаменском склоништу Б 58, и у преосталом простору 166 паркинг места).

3.2. Конструкција

21

Конструкција обе куле је АБ скелетна са носећим АБ стубовима и зидовима. Међусpratна конструкција је равна плоча дебљине 12 цм.

Конструкција моста се саастоји од АБ елемената стубова и греда преко којих се оптерећење преноси на степенишне зидове. Међусpratна конструкција је 10 цм.

Конструкција ротирајућег ресторана и магацинских просторија се састоји од АБ греда и фасадних челичних стубића. Међусpratна конструкција је АБ плоча. Кровна конструкција ресторана је челична. Код обе куле, фундаирање средњег дела је на АБ плочи, а угаони стубови се фундаирају на темељима самцима. АБ темељна плоча и темељи самци фундаирани су преко „Франки“ шипова. Унутрашњи преградни зидови реализовани су од шупље опеке.

3.3. Контекст

22

Стамбена и административна кула, налази се у блоку 33, на платоу омеђеном улицама Народних Хероја и аутопутем - Булевар Арсенија Чарнојевића. На истом платоу налази се и објекат „центар стамбене заједнице“ са којим је остварен јединствен архитектонски ансамбл.

Стамбена кула је висине П+М+30+П и административна кула висине П+М+26+П повезане су на нивоу 30-те етаже и поткровља стамбене куле простором пословног садржаја који у облику моста спаја обе куле. Над једним степеништем административне куле, као највиша тачка објекта пројектован је ресторан.

Свака кула има по два степенишна језгра, кружна у основи којима су смештена степеништа и два лифта.

Изградњи ове куле предходи специфичан социо-економски, као и урбанистички и

архитектонски контекст, који је, на крају резултирао – интересантним остварењем. Друштвени контекст у коме настаје дело Михајла Митровића, од значаја је за разумевање архитектуре. У питању је период најинтензивније стамбене изградње у тадашњој Југославији, херојс. Поред тога, у том периоду интензиван је успон одређеног броја компанија у социјалистичкој Југославији, које су симболизовале пословни успех и капацитет привреде онога времена.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност

23

Техничка вредност Генекс куле је неспорна. Према речина самог аутора у питању је једна од највиших зграда реализованих у армираном бетону, по чему је готово једниствену у свету.

У Европи и свету, није пракса да се објекти преко 30 етажа, нити преко 100 метара реализују у армираном бетону, чак се куле много ниших спратности у принципу раде као челичне конструкције. У питању је подухват грађевинских инжењера предузећа „Рад“.

Према изворима и штампи, Генекс кула је прва „паметна“ зграда на Балкану. Кула је 1980.године имала компјутерски центар из ког је контролисано грејање, хлађење, електроника, лифтови.

4.2. Друштвена вредност

24

Зграда Генекса, између осталог има и симболичну вредност. Колоквијално је названа „Западна капија“, и доминира силуетом града, посебно на прилазу са аутопута из северозападне стране. Поред тога, она је и симбол времена седамдесетих година, периода најинтензивније изградње града, и њене урбанизације.

4.3. Културна и естетска вредност

25

Период 50-их година, много раније него што ће се Генекс кула реализовати на Новом Београду, под утицајем британских архитеката Питера и Алисон Смитсон, био је период истраживања, и креативне употребе натур-бетона, у стилу све доминантнијег брутализма.

Неколико примера у Београду, могу се вредновати као дела у којима постоје извесни бруталистички елементи, изразитих уметничко обликовних вредности, (попут Источне капије, тј. комплекса три куле “Рудо”на Коњарнику, као и три стамбена солитера на Булевару Војводе Степе архитектке Бранка Алексића). Један таквих примера је Генекс кула на Новом Београду. Зграда обилује скулпторалним елементима – око прозорских отвора, што се може тумачити карактеристиком “скулпторалне модерне”. Просторна организација станова је једноставно осмишљена, са минималним бројем типова станова. Оно што је елемент брутализма је коришћење бетона као завршне обраде, који остаје потпуно огољен и необрађен, на захтев пројектанта М. Митровића. Међутим, делови зграде у приземљу осликани су налик муралима, цртежима Лазара Вујаклије. “Бројна дела једног повученог сликара готово да су нам свуда пред очима али је, парадоксално, за ширу јавност он остао непознат. Исти уметник који је у знатном делу осмислио и створио “визуелни идентитет” српске ликовне уметности педесетих и шездесетих година, спорадично се спомиње једино у најстручнијим публикацијама – и ту веома ретко, када се историзују прве деценије наше савремене уметности – управо она која је извела епохално извлачење из глиба социјалистичког реализма након рата.” (Деспотовић 2000: 6) Са овом тврдњом, можемо се сложити само делимично, јер су дуго година школски уџбеници, и читанке за основне школе у

Србији илустровани радовима Лазара Вујаклије, што ипак значи да он није био непознат аутор најширој јавности. "Деликатни, природни прелаз од "умртвљене" имитације високог модернизма које је понео са Добровићевог курса током 50-их година одиграо се као један од најоригиналнијих епизода у процесу ослобађања наше ликовне уметности од соцреализма. Коначно, средином те деценије Вујаклија га се отарасио једном нарочитом редукцијом форме која га је увела у круг најаутентичнијих стваралаца савремене српске уметности." (Деспотовић 2000: 6) Овде се дотиче тема трансформације уметника, односно њиховог рада паралелно са променама епохе модернизма друге половине XX века. Стиче се утисак да су ликовни критичари овакве метаморфозе примећивали у дугогодишњем раду вајара, док се код архитеката овакве промене не срећу толико често, односно такве трансформације су релативне. Објашњење лежи у већој зависности од социо-економског и утицаја технологија, у којима аутентични израз више не доминира.

"Критика позног модернизма зазирала је од Вујаклијиног дела због многих разлога. Један од њих је да је он, сасвим другачије од формалне фразеологије савремене уметности инспирисане прошлостју (која је била често место и српске уметности тог тренутка), успоставио један индивидуални сликарски стил звучног симболичког говора. То доста често окретање модернизма ка прошлом, старим и ваневропским цивилизацијама, а у нашем случају етничком и фолклорном те средњовековном и византијском наслеђу, у примеру Вујаклијиног рада попримило је пластичке садржаје који су били и, до данас остали, међу најинспиративнијим." (Деспотовић 2000: 6) Сличност са овом особином Лазара Вујаклије проналазимо и у пројектима Михајла Митровића – коришћење природних материјала насупрот индустријским елементима. Употреба опеке на специфичан начин појављује се на неколико стамбених зграда овог архитекте – у ул.Доситејевој бр.5, и у Кондиној бр.1. у Београду. На крају се о уметности Лазара Вујаклије закључује: "Његово дело краси и аутентични садржај – "говор тла" пре свега кроз призоре који су непосредне реминисценције на сликарије стећака, анонимно народно стваралаштво, популистичку традиционалну уметност."⁵¹ Сличан закључак може се донети и о стваралаштву других уметника чије је дело кроз ових неколико анализираних примера само дотакнут, а који заслужује велико поштовање. (Деспотовић 2000: 6) (У наставку се наводи: "Основна семантичка матрица сликарства Лазара Вујаклије креће се магијским и мистичним линијама са тек неколико општепознатих и препознатљивих форми. Основна је симболика живота и смрти коју је разрађивао у неколиким циклусима. Они су сачињени са карактеристичним елементима израза, попут: наглашене графичке контуре, затим геометризване сведености пластичке форме и визуелне плошности (дводимензионалности) пиктуралног призора, напokon, елементарног, чистог и јаког колоризма основних боја.")

4.4. **Историјска вредност**

26

Приликом посете Чандигару (Chandigarh), на Михајла Митровића посебан утисак је оставила материјализација четири најзначајније Ле Корбизијеове јавне зграде у центру града. Бетонске површине без икакве накнадне обраде прекривене су великим, аутентичним таписеријама. Сличан закључак може се донети и о стваралаштву других уметника чије је дело кроз ових неколико анализираних примера само дотакнуто, а који заслужују велико поштовање.

4.5. **Генерална оцена**

27

Однос архитектуре и сликарства сагледава се на примеру мурала Лазара Вујаклије на згради „Генекса“ у Новом Београду. Овај однос доприноси стварању

малих микролокација, мањих или већих урбаних репера који чине важан елемент сваког града. Овакво обележавање стамбене архитектуре у градским срединама нарочито је важно за период модерне, јер га, између осталог, обележавају униформисане слике и помало једнолични улични призори. Однос архитектура–скулптура–сликарство заправо доприноси стварању микролокација и већој вредности амбијенталних градских целина. С друге стране, могуће је сагледати и тумачити однос архитектуре према уметности, и социолошким елементима односно однос станара зграда – становника града, и самог града.

5. ДОКУМЕНТАЦИЈА

5.1. Главне референце

28

1. Bogunović, S. Antić, Ivan, Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, tom II, Beograd, 2005, 670–674;
2. Бркић, А. Знакови у камену: српска модерна архитектура 1930–1980, Београд, 1992, 178–183;
3. Вујовић, Б. Београд у прошлости и садашњости, Београд, 1994, 322;
4. Деспотовић, Ј. *Лазар Вујакија – Лутања у вртовима многих цветова, Чаробни сликовни свет*, Данас, VI, бр.18.X. 2000: 6.
5. Kadijević, A. Mihajlo Mitrović: projekti, graditeljski život, ideje, Beograd, 1999.
6. Kršić, D. *Grafički dizajn i vizualne komunikacije, 1950-1975.*, *Socijalizam i modernost*, [ur. Kolesnik Lj.], IPU & MSU, Zagreb, 2012, str.209-226.
7. Kulić, V. 50 beogradskih arhitekata, Beograd, 2002, 24–25;
8. Manević, Z. Srpska arhitektura XX veka, u: Jugoslovenska arhitektura XX vijeka, Beograd-Zagreb-Mostar, 1986, 29;
9. Милашиновић-Марић, Д. Водич кроз модерну архитектуру Београда, Београд, 2002, 142;
10. Митровић, М. Новија архитектура Београда, Београд, 1975, 20–21;
11. Perović, M. R. Srpska arhitektura XX veka: od istoricizma do drugog modernizma, Beograd, 2003, 191–198;
12. Štraus, Ivan, *Arhitektura Jugoslavije 1945–1995*, Sarajevo, 1990.

Архивски извори:

13. Istorijski arhiv Beograda, ul. Palmira Toljatića br.1, Novi Beograd
14. Лична архива архитекте Михајла Митровића

Извори илустрација:

Сл.01. Насловна фотографија - Генекс кула на Новом Београду
Фотографија арх. Јелене Ватовец и Бориса Ватовеца, 2018.године.

5.2. Визуелни материјал у прилогу

29

- Сл.01. Насловна фотографија - Генекс кула на Новом Београду
Фотографија арх. Јелене Ватовец и Бориса Ватовеца, 2018.године.
- Сл.02-04: Генекс кула на Новом Београду
Фотографија арх. Јелене Ватовец и Бориса Ватовеца, 2018.године.
- Сл.05-19: Основе, пресеци и изгледи. Архивска пројектно-техничка документација.
Извор: архива Докомомо Србија.
- Сл.20: Западна капија Београда, или Генекс кула. Укључена светла у административној згради и ресторану на врху, тога дана фотографисана су за потреб припреме за кандидатуру Београда као домаћина Олимпијских игара 1992.године.
Извор: фотографија скенирана из монографије, прреузета са интернет странице Тајна Новиг Београда. (Захваљујемо се Драгану Лончару на овој фотографији).

Сл.21-32: Генекс кула у изградњи, архивске фотографије

Извор: интернет страница Старе слике Новог Београда

Сл.33-35: Мурали сликара Лазара Вујаклије у приземљу зграде Генекс.

Извор: интернет страница Старе слике Новог Београда

Сл.36: Ентеријер кружног ресторана на последњој етажи Генекс куле.

Извор: интернет страница Старе слике Новог Београда

Сл.37-78: Архивске фотографије Генекс куле на Новом Београду

Извор: интернет страница Старе слике Новог Београда

Сл.79: Архитекте Михајло Митровић и Урош Мартиновић

Извор: интернет страница Старе слике Новог Београда

5.3. **Подносилац извештаја/датум**

Др Драгана Мецанов, дипл.инж.арх. / октобар 2018